

ISSN 2091-5187

SERVIS

ILMIY-AMALIY
JURNAL

№3

2026

SERVIS

ILMIY-AMALIY JURNAL 2026-yil, 3-soni

Muassis: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan 2008-yil 31-dekabrda
0561-raqam bilan ro‘yxatga olingan.
O‘zR OAK Riyosatining 19.03.2017-y., 239/5-sonli qarori bilan e’tirof etilgan.

Tahririyat a’zolari:

Mas’ul kotib:

i.f.d., prof. M.Q.Pardayev

Muharrirlar:

i.f.d., dotsent F.A.Safarov
PhD, dotsent I.M.Pardayeva
PhD, I.Sh.Ernazarova

Texnik muharrir:

katta o‘qituvchi F.O.O‘roqov

Korrektor:

PhD, dotsent v.b.
T.I.Yahyoyev

Sahifalovchi:

PhD, dotsent v.b.
X.N.Ochilova

1 yilda 4 marotaba
chop etiladi.

**O‘zbekiston hududida
tarqatiladi.**

Tahririyat manzili:

140100, Samarqand shahar,
Amir Temur ko‘chasi, 9-uy,

tel.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

faks: +998(366)231-12-53
el.pochta:

samisiservis@mail.ru

Tahrir hay’ati raisi:

M.E.Po‘latov – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori,
i.f.d., professor

Tahrir hay’ati raisi o‘rinbosari:

O.M.Pardayev – SamISI prorektori, iqtisod fanlari doktori,
professor

Tahrir hay’ati a’zolari:

M.M.Muxammedov – SamISI professori, iqtisod fanlari
doktori

D.R.Zaynalov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

O.M.Murtazayev – TDIUSF direktori, iqtisod fanlari doktori,
professor

M.R.Boltabayev – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

R.X.Ergashev – QarMII professori, iqtisod fanlari doktori

B.K.G‘oibnazarov – iqtisod fanlari doktori, professor

I.S.To‘xliyev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

K.B.Urazov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

D.H.Aslanova – iqtisod fanlari nomzodi, professor

Q.J.Mirzayev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

B.I.Isroilov – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

G.M.Shodiyeva – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

S.N.Toshnazarov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

R.N.Normaxmatov – SamISI professori, texnika fanlari doktori

A.Bektemirov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

M.T.Alimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

Z.Dj.Adilova – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

Sh.O.Quvondiqov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

L.N.Xalikova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

F.A.Safarov – SamISI dotsenti, iqtisod fanlari doktori

A.M.Karimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

I.B.Mattiyev – SamISI professori, pedagogika fanlari doktori

B.F.Boronov – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

A.N.Xoliqulov – SamISI professori, iqtisod fanlari nomzodi

X.A.Raximov – SamISI dotsenti, PhD

S.A.Babanazarova – SamISI dotsenti, PhD

X.N.Ochilova – SamISI dotsenti v.b., PhD

I.R.Berdikulova – SamISI dotsenti v.b., PhD

A.Q.G‘apparov – SamISI dotsenti v.b., PhD

TADBIRKORLIK, MEHNAT, BANDLIK VA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISH	
Нозир Алиевич Ибрагимов Самарқанд вилоятида тадбиркорлик муҳитини яхшилашда жамоатчилик маслаҳат кенгашининг ўрни	78
Soxibjon Nodirbek o‘g‘li Jo‘raev Kichik biznesni kreditlashda sun‘iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi	83
Shohina Xujmaxmatovna Pirova Sun‘iy intellekt asosida mehnat xavfsizligi va xodimlar farovonligini ta‘minlash	89
XIZMAT KO‘RSATISH VA SERVIS	
Комил Бахрамович Уразов Топография, геодезия ва картография фаолиятида иш ва хизматларни идентификация қилиш	92
Anvar Nematovich Xoliqulov Xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini iqtisodiy tahlil qilish metodikasini takomillashtirish	98
Shavkat Sobirovich Oltayev Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko‘rsatish sohasining o‘rni va ahamiyati, uning iqtisodiy-statistik tahlili va istiqbollari	102
Firdavs Ortiqniyoz o‘g‘li O‘roqov Tibbiy xizmat ko‘rsatuvchi korxonalarda xarajatlarni optimallashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish	107
Askar Axrorovich Siddiqov Aholiga umumiy ovqatlanish xizmatlarini ko‘rsatishda to‘yxonalar faoliyatini rivojlantirish metodologiyasini takomillashtirish	110
Shaxriyor Shodiyorovich Turayev Advokatlik xizmatlari samaradorligini baholashda integral ko‘rsatkichlar tizimini qo‘llash metodologiyasi	114
Maftuna Zayniddin qizi Xudoyberdiyeva Xizmat ko‘rsatish sohasida xususiy tadbirkorlik subyektlarining samaradorligini oshirish yo‘llari	118
Charos Murot qizi Avazova Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko‘rsatish sohasida inson kapitali transformatsiyasi va rivojlanish istiqbollari	122
Sherzod Shuxratovich Raxmonov Elektron tijorat infratuzilmasini rivojlantirish orqali savdo xizmatlari samaradorligini oshirish yo‘llari	126
Бехруз Шарофиддин ўғли Усмонов, Мамаюнус Қаршибоевич Пардаев Хизматлар соҳасида меҳнатга ҳақ тўлаш тизимининг иқтисодий самарадорлигини баҳолаш	130
TURIZM VA MEHMONXONA XO‘JALIGI	
Алишер Абдуғаниевич Эштаев Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожланиш тенденциялари	136
Dilbar Xasanovna Aslanova, Farida Abduxalimovna Axmedjanova Inklyuziv turizmда standartlashtirish: xalqaro tajriba va rivojlanish istiqbollari	140
Rayhona Sadriddinovna Amriddinova, Gulasal Oqmurodovna Bozorova Ijtimoiy mas‘uliyatli biznes, barqaror rivojlanish maqsadlari va turizm: O‘zbekiston uchun amaliy yondashuvlar	143
Temurbek Boburmirzo o‘g‘li Salomov O‘zbekistonda ziyorat turizmi rivojida halol xizmatlar tizimining ahamiyati	148

Shohina Xujmaxmatovna Pirova– Samarqand Iqtisodiyot va Servis instituti stajyor assistenti

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MEHNAT XAVFSIZLIGI VA XODIMLAR FAROVONLIGINI TA'MINLASH

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt yordamida mehnat xavfsizligini ta'minlash va xodimlar farovonligini oshirish imkoniyatlari tadqiq etilgan. Sun'iy intellekt mehnat jarayonlaridagi xavflarni oldindan aniqlash, baxtsiz hodisalarni bashorat qilish, ish yuklamasini maqbullashtirish, mehnat sharoitlarini yaxshilash hamda xodimlarning jismoniy va ruhiy farovonligini qo'llab-quvvatlash imkonini beradi. Maqolada xavflarni oldindan bashorat qilish, xavfsizlikni kuzatish, mehnat ergonomikasi, xodimlar farovonligi va sun'iy intellektdan foydalanish natijasida yuzaga keladigan yangi xavflar tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida mehnat xavfsizligi va xodimlar farovonligini ta'minlashda inson manfaatlari va inson nazoratiga asoslangan yondashuv taklif etilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, mehnat xavfsizligi, xodimlar farovonligi, mehnat sharoitlari, xavflarni bashorat qilish, xavfsizlikni kuzatish, mehnat ergonomikasi, mehnat muhofazasi, inson nazorati.

Kirish. Bugungi kunda sun'iy intellekt ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish bilan birga, mehnat xavfsizligi va xodimlar farovonligini ta'minlashning muhim vositasiga aylanmoqda. An'anaviy yondashuvda baxtsiz hodisa sodir bo'lgandan keyin uning sabablari o'rganilsa, sun'iy intellekt mavjud ma'lumotlarni tahlil qilish orqali xavfli holatlarni oldindan aniqlash va bashorat qilish imkonini beradi.

Ishlab chiqarishdagi uskunalarning texnik holati, ish muhitining ko'rsatkichlari, xodimlarning mehnat faoliyati va avvalgi baxtsiz hodisalar haqidagi ma'lumotlarni birgalikda tahlil qilish orqali xavfli vaziyatlarning yuzaga kelish ehtimoli aniqlanadi. Natijada xodimlarni oldindan ogohlantirish va zarur choralarni ko'rish imkoniyati kengayadi. Shu bilan birga, sun'iy intellektdan noto'g'ri foydalanish xodimlarni haddan tashqari kuzatish, shaxsiy ma'lumotlardan noo'rin foydalanish, ruhiy zo'riqish va adolatsiz baholash kabi yangi xavflarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli mehnat xavfsizligini xodimning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy farovonligi bilan birgalikda ko'rib chiqish zarur.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Muradov S.H. (2025) tadqiqotida mehnatni muhofaza qilishda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektdan foydalanish, xususan, xavflarni oldindan bashoratlash va baxtsiz hodisalarning oldini olish imkoniyatlari yoritilgan. Sulxonov D.A., Abduaxatov M.O' va Toshtemirov U.T. (2026) esa sun'iy intellekt va videokuzatuv texnologiyalari asosida mehnat xavfsizligini ta'minlash masalalarini tadqiq etgan. Shuningdek, 2024-yildagi “Mehnat xavfsizligini tizimli boshqarishda sun'iy intellektni qo'llash” maqolasida xavflarni oldindan prognozlash va xavfsizlikni real vaqt rejimida nazorat qilish imkoniyatlari ko'rsatilgan. Mazkur tadqiqotlar sun'iy intellektning mehnat xavfsizligini oshirishdagi imkoniyatlarini tasdiqlaydi. Biroq xodimlar farovonligi, mehnat ergonomikasi va inson nazoratini xavfsizlik bilan birgalikda o'rganish masalasi yetarlicha yoritilmagan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarning katta qismi sun'iy intellektning alohida texnik imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Mehnat xavfsizligi va xodimlar farovonligini yagona boshqaruv tizimi sifatida kompleks ko'rib chiqish esa yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi. Mazkur maqolada aynan ushbu masalaga e'tibor qaratilib, xavfsizlik, farovonlik va inson nazoratini birlashtiruvchi yondashuv taklif etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni o'rganish, tizimli va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. Sun'iy intellektning mehnat xavfsizligi va xodimlar farovonligiga ta'siri hamda uning imkoniyatlari va ehtimoliy xavflari tahlil qilindi. Olingan natijalar asosida mehnat xavfsizligi va xodimlar farovonligini ta'minlashga qaratilgan takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar:

1. Xavflarni oldindan aniqlash va bashorat qilish. Sun'iy intellektning mehnat xavfsizligidagi asosiy afzalligi xavflarni hodisa sodir bo'lgandan keyin emas, oldindan aniqlash imkoniyatidir. Uskunalarining texnik holati, ish vaqti, yuklanish darajasi, harorat, shovqin, tebranish va avvalgi hodisalar haqidagi ma'lumotlar tahlil qilinib, xavf darajasi baholanadi. Jarayonni quyidagicha ifodalash mumkin:

Ma'lumot → xavfni aniqlash → bashorat qilish → ogohlantirish → oldini olish chorasini.

Bunday yondashuv ayniqsa qurilish, energetika, transport, tog‘-kon, neft-gaz, kimyo va og‘ir sanoat kabi xavfi yuqori sohalarda muhim ahamiyatga ega.

2. Xavfsizlikni kuzatish va mehnat ergonomikasi. Sun‘iy intellekt asosida ishlaydigan kameralar yordamida xodimlarning himoya kiyimlaridan foydalanishi, xavfli hududga kirishi, uskunalaridan noto‘g‘ri foydalanishi va xavfsizlik talablariga rioya qilishi kuzatilishi mumkin. Xavfli holat aniqlanganda xodimga yoki mas‘ul shaxsga o‘z vaqtida ogohlantirish beriladi.

Bundan tashqari, sun‘iy intellekt xodimning ish holati va harakatlarini tahlil qilib, noto‘g‘ri tana holati, ortiqcha jismoniy yuklama, takroriy harakatlar va ish joyining noqulay tashkil etilishi kabi ergonomik xavflarni aniqlashga yordam beradi. Bu esa kasbiy jarohatlarning oldini olish va ish sharoitlarini yaxshilash imkonini beradi.

3. Xodimlar farovonligini ta‘minlash. Mehnat xavfsizligi xodimning faqat jarohatlanishdan himoyalanişini emas, balki uning sog‘lom va qulay sharoitda ishlashini ham nazarda tutadi. Sun‘iy intellekt yordamida ish yuklamasini muvozanatlashtirish, dam olish vaqtlarini oqilona belgilash, ortiqcha yuklamani aniqlash va ish sharoitlarini xodim ehtiyojlariga moslashtirish mumkin.

Shuningdek, xodimlarning ruhiy zo‘riqishi, ish hajmining haddan tashqari oshishi va mehnatdan qoniqish darajasi bilan bog‘liq ma‘lumotlarni tahlil qilish orqali farovonlikni oshirishga qaratilgan choralarni ishlab chiqish mumkin.

1. Sun‘iy intellekt asosida yaratilgan.

4. Sun‘iy intellektdan foydalanishdagi yangi xavflar. Sun‘iy intellekt xavfsizlikni oshirish bilan birga, yangi xavflarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Xodimlarning doimiy kuzatilishi ruhiy bosimni kuchaytirishi, shaxsiy ma‘lumotlarning himoyasiga tahdid tug‘dirishi, texnologiyalardan haddan tashqari foydalanish ruhiy zo‘riqishga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, noto‘g‘ri ma‘lumotlar asosida ishlaydigan tizim xodimlarni adolatsiz baholashi ehtimoli mavjud. Shuning uchun sun‘iy intellekt tavsiyalari yakuniy qaror o‘rnini bosmasligi, muhim masalalarda inson nazorati saqlanishi lozim.

5. Mehnat xavfsizligi va farovonligini boshqarishning yagona yondashuvi. Tashkilotlarda sun‘iy intellektdan foydalanish quyidagi ketma-ketlik asosida tashkil etilishi maqsadga muvofiq:

Ma‘lumotlarni yig‘ish → tahlil qilish → xavfni bashorat qilish → oldini olish choralari belgilash → inson nazorati → natijalarni baholash.

Bunday yondashuv mehnat xavfsizligini alohida nazorat vazifasidan xodimlar farovonligini ham qamrab oluvchi yagona boshqaruv tizimiga aylantiradi. O‘zbekiston tashkilotlarida ushbu yondashuvni joriy etishda mehnat xavfsizligi bo‘yicha raqamli ma’lumotlar bazasini yaratish, xavflarni oldindan bashorat qilish, aqlli videokuzatuvdan foydalanish, ish joylarining ergonomik holatini baholash, xodimlarning ish yuklamasini oqilona taqsimlash va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishga alohida e’tibor qaratish lozim.

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, sun’iy intellekt mehnat xavfsizligini ta’minlash va xodimlar farovonligini oshirishda samarali vosita bo‘la oladi. Xavflarni oldindan aniqlash, ish jarayonlarini kuzatish, mehnat ergonomikasini yaxshilash va ish yuklamasini maqbullashtirish orqali baxtsiz hodisalar hamda mehnatdagi zo‘riqishlarni kamaytirish imkoniyati mavjud. Shu bilan birga, xodimlarni ortiqcha kuzatish, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va algoritmik xatolar kabi yangi xavflarni ham hisobga olish zarur.

Shundan kelib chiqib, korxonalarda sun’iy intellektdan foydalanishda xavflarni oldindan baholash tizimlarini joriy etish, xodimlar farovonligini muntazam baholash, mehnat sharoitlarini ergonomik jihatdan takomillashtirish hamda inson nazoratini saqlab qolish taklif etiladi. Sun’iy intellektni joriy etish jarayonida xodimlarning huquqlari, shaxsiy ma’lumotlari va manfaatlarini himoya qilishga ustuvor ahamiyat berish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Muradov S.H. Mehnatni muhofaza qilish sohasida raqamli texnologiyalar va sun’iy intellektni qo‘llash // Raqamli iqtisodiyot. – 2024. – №6. – B. 262–270.
2. Mehnat xavfsizligini tizimli boshqarishda sun’iy intellektni qo‘llash // Raqamli iqtisodiyot. – 2024.
3. Sulxonov D.A., Abduaxatov M.O‘., Toshtemirov U.T. Shaxtalarda geomonitoring tizimini qo‘llash orqali mehnat va sanoat xavfsizligini ta’minlash // European Journal of Interdisciplinary Research and Development. – 2026. – Vol. 52. – B. 196–200.
4. Rakhimov O.D., Muradov S.H. Digitalization of Instructions on Labor Protection and Safety Techniques // European Journal of Life Safety and Stability. – 2022. – №24. – B. 80–86.
5. Timofeev S.S., Timofeeva S.S. Цифровое будущее охраны труда // XXI век. Техносферная безопасность. – 2022. – Т. 7, №1. – С. 51–62.

Ш.Пирова Обеспечение безопасности труда и благополучия работников на основе искусственного интеллекта	Sh.Pirova Ensuring occupational safety and employee well-being through artificial intelligence
Аннотация. В статье исследованы возможности обеспечения безопасности труда и повышения благополучия работников с помощью искусственного интеллекта. Искусственный интеллект позволяет заранее выявлять риски в трудовых процессах, прогнозировать несчастные случаи, оптимизировать рабочую нагрузку, улучшать условия труда, а также поддерживать физическое и психологическое благополучие работников. В статье проанализированы вопросы прогнозирования рисков, мониторинга безопасности, эргономики труда, благополучия работников и новых рисков, возникающих в результате использования искусственного интеллекта. По результатам исследования предложен подход к обеспечению безопасности труда и благополучия работников, основанный на приоритете интересов человека и сохранении человеческого контроля. Ключевые слова: искусственный интеллект, безопасность труда, благополучие работников, условия труда, прогнозирование рисков, мониторинг безопасности, эргономика труда, охрана труда, человеческий контроль.	Abstract. This article examines the potential of artificial intelligence to ensure occupational safety and improve employee well-being. Artificial intelligence enables the early identification of risks in work processes, prediction of accidents, optimization of workload, improvement of working conditions, and support for the physical and psychological well-being of employees. The article analyzes risk prediction, safety monitoring, occupational ergonomics, employee well-being, and new risks arising from the use of artificial intelligence. Based on the research findings, a human-centered approach to ensuring occupational safety and employee well-being is proposed, emphasizing human interests and maintaining human oversight. Keywords: artificial intelligence, occupational safety, employee well-being, working conditions, risk prediction, safety monitoring, occupational ergonomics, occupational health and safety, human oversight.

ISSN 2091-5187

❧ “SERVIS” ❧

Jurnal Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tahririyat
bo‘limida nashrga tayyorlandi.

08.09.2026 yilda terishga berildi. 25.09.2026 yilda bosishga ruxsat etildi. Ofset
bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84_{1/8}. “Times” garniturasini. Ofset bosma usuli.
Shartli bosma tabog‘i 15,6. Hisob-nashriyot
tabog‘i 14,68. Adadi 100 nusxa. Buyurtma №0169A/26

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining
matbaa bo‘limida chop etildi.
Litsenziya № 025316.
Reestr № X-119112.

Manzil: Samarqand shahri, Shoxruh ko‘chasi, 60-uy.

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2026.